

**PĂRINȚI ȘI SCRITORI
BISERICEȘTI**

SERIE NOUĂ

19

CLEMENT ALEXANDRINUL

Extrase din Theodot

**Valentin și valentinienii
– Fragmente comentate –**

CARTE PUBLICATĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE

DANIEL

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

*Traducere din limba greacă veche, introduceri și note
de Petru MOLODEȚ*

BASILICA
BUCUREȘTI - 2020

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
-----------------------------	----------

EXTRASE DIN THEODOT

Introducere.....	11
Secțiunea A (Extrasele 1-28)	63
Secțiunea B (Extrasele 29-43.1).....	77
Secțiunea C (Extrasele 43.2-65).....	82
Secțiunea D (Extrasele 66-86).....	91
Note.....	97

VALENTIN ȘI VALENTINIENII -FRAGMENTE COMENTATE-

Introducere	157
Fragmentul A.....	183
Fragmentul 1 (Valentin).....	192
Fragmentul 2 (Valentin)	206
Fragmentul B.....	218
Fragmentul C.....	220
Fragmentul 3 (Valentin)	222
Fragmentul D	228

Respect pentru oameni și cărți

Fragmentul E	237
Fragmentele 4 și 5 (Valentin)	243
Fragmentul F	266
Fragmentul 6 (Valentin)	268
Fragmentul G	269
Fragmentul 8 (Valentin)	270
 Bibliografie	279
Indice tematic	289
Indice scripturistic	305
Indice onomastic și toponimic	311

EXTRASE DIN LUCRĂRILE LUI THEODOT ȘI DIN ÎNVĂȚĂTURA NUMITĂ „ORIENTALĂ” ÎN TIMPUL LUI VALENTIN

SECȚIUNEA A (Extrasele 1-28)

Sămânța pneumatică: trup al Mântuitorului și principiu al unității în Adam

1.1. „Tată”, spune [Iisus], „încredințez în mâinile Tale Duhul Meu” *Luca 23, 46*.

Înțelepciunea, afirmă [Theodot], a emis pentru Logos¹ un element carnal, sămânța pneumatică; îmbrăcând acest element, Mântuitorul a coborât.

1.2. De aceea, în momentul Pătimirii Sale, El încredințează Tatălui Înțelepciunea ca să o primească din nou de la Tatăl și pentru ca El să nu fie reținut aici de cei care au puterea de a jefui². Astfel, El încredințează [Tatălui] întreaga sămânță pneumatică, pe cei aleși³, prin vocea menționată mai înainte.

Clement

1.3. *Numim la rândul nostru sămânța aleasă* *cf. Isaia 43, 20; 1 Petru 2, 9 și scânteie însuflețită de Logos, și „pupilă a ochiului” Deuteronomul 32, 10, și „grăunte de muștar” Matei 13, 31, și „drojdie” cf. 1 Corinteni 5, 6-8 care unifică în credință* *cf. Efeseni 4, 13 neamurile care se arătau a fi divizate.*

2.1. Dar discipolii lui Valentin spun că, după ce a fost plăsmuit trupul psihic⁴, în sufletul ales, care dormea, a fost pusă de către Logos⁵ o sămânță masculină, care este o scurgere a elementului îngeresc, ca să nu existe lipsă⁶.

2.2. Această sămânță a fermentat⁷, aducându-le astfel la unitate pe cele care se arătau a fi divizate, adică sufletul și carnea, cele care au și fost produse de Înțelepciune în diviziune⁸.

Dar somnul era pentru Adam *cf. Facerea 2, 21* uitarea sufletului, suflet pe care îl ținea laolaltă ca să nu piară sămânța pnevmatică⁹, cea pe care Mântuitorul a introdus-o în suflet¹⁰. Iar sămânța era o scurgere a elementului masculin și îngeresc. De aceea spune Mântuitorul: „Salvează-te, tu și sufletul tău!” *cf. Facerea 19, 17; Luca 9, 24-25; 17, 33*.

Lucrarea Mântuitorului

3.1. Așadar, atunci când a venit, Mântuitorul a trezit din somn sufletul și a aprins scânteia, căci cuvintele Domnului sunt putere *cf. Ioan 6, 63*. De aceea, El a spus: „Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor!” *Matei 5, 16*. 3.2. Iar după înviere, insuflând Duhul în apostolii Săi *cf. Ioan 20, 22*, El spulbera țărâna *cf. Facerea 2, 7* precum cenușa și o separa, iar scânteia o aprindea și o însuflețea¹².

Clement

Unitatea Mântuitorului și lumina Taborului

4.1. Domnul, datorită mării Sale smerenii, nu S-a arătat ca înger, ci ca om. Iar când S-a arătat în slavă apostolilor Săi pe munte *cf. Matei 17, 1-2; Marcu 9, 2-3; Luca 9, 28-29*, nu pentru El Însuși a făcut [acest lucru], arătându-Se pe Sine, ci pentru Biserică, care este „neamul cel ales” *1 Petru 2, 9; Isaia 43, 20-21*, pentru ca ea să învețe progresul¹³ Lui după ieșirea¹⁴ din carne. 4.2. Căci El era și Lumina *cf. Ioan 1, 9* de sus, iar ceea ce „a fost arătat în carne” *1 Timotei 3, 16* și ceea ce a fost văzut aici *cf. 1 Ioan 1, 1* nu este posterior Celui de sus: în niciun caz El nu Se împărțise prin faptul că a plecat de sus și a venit aici, ca și cum ar schimba un loc pentru altul, în așa fel încât să-l ocupe pe unul, dar să-l abandoneze pe celălalt, ci El era Omniprezentul, [fiind] și la Tatăl și aici, de vreme ce era Puterea Tatălui¹⁵ *cf. 1 Corinteni 1, 24*.

4.3. De altfel, trebuia să se împlinească și acel cuvânt al Mântuitorului pe care El l-a spus: „Sunt unii dintre cei care stau aici care nu vor gusta moarte până când nu Îl vor vedea pe Fiul Omului în slavă” *Matei 16, 28; Luca 9, 27*. Astfel, Petru, Iacov și Ioan L-au văzut, după care au adormit.

Tabor și Iordan: vedere și auz

5.1. Așadar, cum de nu au fost [aceștia] uluiți la vederea acelei apariții strălucitoare, dar la auzul acelei voci au căzut la pământ cf. Matei 17, 5-6? Pentru că urechile sunt mai neîncrezătoare decât ochii⁶, iar vocea neașteptată provoacă groază într-o mai mare măsură⁷.

5.2. Dar Ioan Botezătorul nu a fost cuprins de teamă la auzul vocii Matei 3, 17; Marcu 1, 11; Luca 3, 22, în măsura în care a auzit în Duhul, Care este obișnuit cu o asemenea voce. Dar în măsura în care este un simplu om, el s-a înfricoșat la auzul ei⁸.

De aceea le și spune lor Mântuitorul: „Nimănui să nu spuneți ce ați văzut!” Matei 17, 9; Marcu 9, 9. 5.3. Într-adevăr, ei nu au văzut în niciun caz lumina cu ajutorul ochilor trupești (căci nu există nicio înrudire și potrivire între acea lumină și acest trup), ci [au văzut] în măsura în care puterea și voința Mântuitorului au dat trupului putere să vadă. De altfel, acest lucru s-a petrecut și pentru că, ceea ce sufletul a văzut, aceea i-a împărtășit trupului cu care comunică <datorită faptului că> este întrepătruns cu el.

5.4. Iar cuvintele: „Nimănui să nu spuneți” au fost rostite pentru ca nu cumva, cunoscând ceea ce este Domnul, oamenii să se ferească să pună mâna pe El, iar iconomia să ajungă neîmplinită cf. 1 Corinteni 2, 7-8 și moartea să se ferească de Domnul pentru că s-ar strădui în zadar și fără încetare [să-L apuce].

5.5. În plus, vocea din munte s-a făcut pentru aleșii care dobândiseră deja înțelegerea; de aceea, ei au și fost uimiți de mărturia dată pentru ceea ce credeau. Pe de altă parte, vocea de la râu s-a făcut pentru cei care urmau să creadă⁹; de aceea, vocea a și fost nesocotită de aceia care se supuneau de dinainte îndrumării învățătorilor de Lege.

Hermeneutica valentiniană a prologului *Evangeliei după Ioan*

6.1. Pasajul: „În Principiu era Logosul și Logosul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Logosul” Ioan 1, 1 este înțeles de către discipolii lui Valentin în felul următor²⁰.

6.2. Ei spun că „Principiul” este Unul-Născut, Care a primit și denumirea de Dumnezeu, pentru că și în pasajele imediat următoare <Ioan> Îl arată pe El ca fiind Dumnezeu atunci când spune:

Respect pentru oameni și cărți

„Dumnezeu Unul-Născut, Cel care este în sânul Tatălui, Acela ni L-a tâlcuit” *Ioan 1, 18*.

6.3. Iar pe Logosul Care era „în Principiu” (adică în Unul-Născut – în Intelect și în Adevăr²¹) Ioan Îl indică²² a fi Hristos – Logosul și Viața –, motiv pentru care este firesc să Îl numească și pe El Dumnezeu, Care este în Dumnezeu-Intelectul.

6.4. „Ceea ce s-a făcut în El” (în Logos) „Viață era” *Ioan 1, 3-4* (perechea); de aceea și spune Domnul: „Eu sunt Viața” *Ioan 11, 25*.

Theos agnostos și nașterea Ogdoadei primordiale

7.1. Așadar, de vreme ce Tatăl era necunoscut²³, El a vrut să fie cunoscut de către Eoni²⁴. Și, prin propria Lui Gândire²⁵, de vreme ce Se cunoștea pe Sine Însuși, L-a emis pe Unul-Născut, Duh al cunoașterii (πνεῦμα γνώσεως) care este în Cunoaștere (ἐν γνώσει). Prin urmare, Cel care a ieșit din Cunoaștere (ἀπὸ γνώσεως) (adică din Gândirea Tatălui) a devenit la rândul lui Cunoaștere (γνώσις), adică Fiul, pentru că „prin Fiul a fost cunoscut Tatăl” *Matei 11, 27; Luca 10, 22; Ioan 1, 18*.

7.2. Iar Duhul iubirii²⁶ (τὸ τῆς ἀγάπης πνεῦμα) s-a amestecat cu Duhul cunoașterii (τῷ τῆς γνώσεως)²⁷, precum Tatăl cu Fiul și Gândirea cu Adevărul, după ce [Duhul iubirii] a ieșit din Adevăr precum Cunoașterea (ἡ γνώσις) din Gândire.

7.3. Și, pe de o parte, Cel care a rămas „Fiul Unul-Născut în sânul Tatălui” *Ioan 1, 18* le tâlcuiește Eonilor Gândirea prin cunoaștere (διὰ τῆς γνώσεως), de vreme ce și El a fost emis de sânul Tatălui. Pe de altă parte, cel care a fost văzut aici nu mai este numit de către apostol „Unul-Născut”, ci „precum Unul-Născut”, [atunci când spune]: „Slavă ca a Unuia-Născut”²⁸ *Ioan 1, 14*.

Clement²⁹

Aceasta pentru că, fiind Unul și Același, în sânul creației Iisus este „Întâiul-Născut” Coloseni 1, 15, iar în Pleromă El este „Unul-Născut”. Dar este Același, Cel care este în fiecare loc după cum poate fi cuprins [de acel loc]. 7.4. Și nicicând nu Se desparte Cel care a coborât de Cel care a rămas, pentru că apostolul spune: „Fiindcă Același este Cel care a urcat și Cel care a coborât” Efeseni 4, 10; Ioan 3, 13.

Demiurgul: imagine psihică a Unuia-Născut

7.5. Apoi ei spun că Demiurgul este imagine a Unuia-Născut³⁰. De aceea și lucrările imaginii se pot desface³¹. Acesta este motivul pentru care Domnul, realizând o imagine a învierii pneumatice, pe morții pe care i-a înviat nu i-a făcut incoruptibili cu trupul, ci i-a înviat în așa fel încât să poată muri din nou³².

Clement

Răspuns la hermeneutica valentiniană a prologului Evangheliei după Ioan

8.1. Dar noi spunem că Logosul, în identitatea Lui, este Dumnezeu în Dumnezeu, [Logos] despre Care se și spune că este „în sânul Tatălui” *Ioan 1, 18*, continuu, indivizibil, Dumnezeu Unul.

8.2. „Toate prin El s-au făcut” *Ioan 1, 3* potrivit activității directe³³ a Logosului în identitatea Lui, deopotrivă cele spirituale, cele inteligibile și cele sensibile.

„Acesta sânul lui Dumnezeu l-a tâlcuit” *Ioan 1, 18*, [Acesta] – Mântuitorul și (Isaia: „Și voi răsplăti lucrările lor în sânul lor” *Isaia 65, 7*, în gândirea lor, care se află în suflet, gândire plecând de la care, ca de la o primă instanță, se acționează)³⁴ „Întâiul-Născut al întregii creații” *Coloseni 1, 15*.

8.3. Iar Unul-Născut *Ioan 1, 14*, în identitatea Lui, după a Căruia putere continuă lucrează Mântuitorul³⁵, este „Lumina” *Ioan 1, 4* Bisericii, care se afla mai înainte în întuneric și în ignoranță.

8.4. „Și întunericul nu L-a cuprins” *Ioan 1, 5*: apostazia și restul oamenilor nu L-au cunoscut, iar moartea nu L-a reținut.

Treptele credinței: de la „chemare” la „alegere”

9.1. Credința nu este de un singur fel, ci este variată³⁶. Într-adevăr, Mântuitorul spune: „Fie ție după credința ta” *Matei 9, 29; 15, 28*. Motiv pentru care s-a spus că oamenii chemării vor fi amăgiți când va veni Antihristul; dar nu este cu puțință ca cei aleși să fie amăgiți; de aceea spune: „Și, de este cu puțință, și pe aleșii Mei”³⁷ *Matei 24, 24*.

Respect pentru oameni și cărți

9.2. Iarăși, atunci când spune: „Ieșiți din casa Tatălui Meu” ^{cf. Ioan 2, 16}, El le vorbește celor chemați. Apoi, prin cel care s-a întors din străinătate și și-a mistuit bunurile, pentru care [tatăl] a jertfit vițelul cel gras ^{cf. Luca 15, 23}, prin acesta El vorbește de chemare, așa cum face și în pasajul în care Împăratul i-a chemat la ospățul de nuntă pe cei de pe drumuri ^{cf. Matei 22, 9}.

9.3. Prin urmare, toți au primit chemarea în mod egal³⁸ („căci El trimite ploaie peste drepti și peste nedrepți și face să lumineze soarele pentru toți” ^{Matei 5, 45}), dar sunt aleși cei care au o credință mai mare³⁹, către care spune: „Pe Tatăl Meu nimeni nu L-a văzut decât numai Fiul” ^{Ioan 1, 18; 6, 46} și: „Voi sunteți lumina lumii” ^{Matei 5, 14} și: „Părinte sfinte, sfințește-i pe ei în Numele Meu!” ^{Ioan 17, 11, 17}

Natura Fiului, a ființelor cerești și a sufletelor

10.1. Dar nici ființele spirituale și inteligente, nici Arhanghelii, nici Primii-creați⁴⁰, nici chiar El Însuși nu este lipsit de formă, de configurație, de figură⁴¹ și de trup, ci are atât o formă proprie, cât și un trup pe măsura pre-eminenței Sale față de toate ființele spirituale, așa cum și Primii-creați au un trup pe măsura pre-eminenței lor față de substanțele inferioare lor⁴². 10.2. De altfel, în general, ceea ce este generat nu este lipsit de substanță, însă [ființele superioare] nu au o formă și un trup asemănătoare cu trupurile din această lume⁴³. 10.3. Căci ființele mundane se împart în masculine și feminine și sunt diferite unele de altele. Dar acolo, Cel care este Unul-Născut și în mod propriu inteligent are parte de propria formă și de propria substanță, pură în mod absolut și suverană în cel mai înalt grad, și Se bucură direct de puterea Tatălui⁴⁴, iar Primii-creați, cu toate că sunt diferiți prin număr și fiecare dintre ei este circumscris și delimitat, prin asemănarea acțiunilor lor, ei își arată unitatea, egalitatea și asemănarea. 10.4. Căci nu i s-a acordat unuia dintre cei șapte mai mult, iar altuia mai puțin, nici nu le lipsește vreun progres, de vreme ce au primit dintru început de la Dumnezeu, prin Fiul Său, desăvârșirea împreună cu prima lor geneză.

10.5. Iar Cel care este numit „Lumină neapropiată” ^{1 Timotei 6, 16}, ca fiind „Unul-Născut” ^{Ioan 1, 14} și „Întâi-Născut” ^{Coloseni 1, 15}, „cele pe care ochiul nu le-a văzut și pe care urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit” ^{1 Corinteni 2, 9}, Unul ca Acesta nu va fi numărat nici între Primii-creați, nici între oameni. 10.6. Dar ei⁴⁵ „privesc neîncetat

Respect pentru oameni și cărți

fața Tatălui” Matei 18, 10, iar fața Tatălui este Fiul, prin Care Tatăl este cunoscut.

Prin urmare, ceea ce vede și este văzut nu poate fi lipsit de figură și de trup, dar ei⁴⁶ nu văd cu un ochi care este sensibil, ci cu unul a cărui natură a fost acordată de Tatăl – o natură inteligentă.

11.1. Așadar, atunci când Domnul spune: „Să nu-l disprețuiți pe vreunul dintre aceștia mici! Cu adevărat vă spun vouă: îngerii lor privesc neîncetat fața Tatălui” Matei 18, 10, [El vrea să spună că], așa cum este modelul⁴⁷, așa vor fi și cei aleși, cei care au primit progresul desăvârșit: „Fericiți cei curați cu inima, că ei vor vedea pe Dumnezeu”⁴⁸ Matei 5, 8.

11.2. Dar cum ar putea exista o față a Celui lipsit de figură? Apostolul cunoaște cu adevărat trupuri cerești, frumoase ca formă și inteligente. Dar cum ar fi fost posibil să se rostească nume diferite ale lor, dacă acele ființe nu ar fi fost delimitate prin figuri, prin formă și prin trup? „Alta este slava ființelor cerești, alta a celor pământești, alta a Îngerilor, alta a Arhanghelilor.” 1 Corinteni 15, 40 11.3. Așa cum, prin comparație cu trupurile din această lume (precum stelele), ele sunt lipsite de trup și configurație, dar prin comparație cu Fiul ele sunt trupuri măsurate și sensibile, tot astfel și Fiul este comparat cu Tatăl.

11.4. Și fiecare dintre ființele spirituale are propria putere și propria economie, dar, în măsura în care Primii-creați au venit la existență împreună și împreună au primit desăvârșirea, slujirea lor este comună și indivizibilă.

12.1. Așadar, Primii-creați Îl văd pe Fiul, se văd pe ei înșiși și ființele inferioare lor, după cum și Arhanghelii îi văd pe Primii-creați. Iar Fiul este principiul vederii Tatălui, fiind numit „față a Tatălui” Matei 18, 10.

12.2. Și Îngerii sunt foc inteligent și spirite inteligente, de vreme ce au fost purificați în substanța lor. Dar progresul culminant, plecând de la focul inteligent, care a fost purificat în mod desăvârșit, este lumina inteligentă, „spre care și îngerii doresc să privească” 1 Petru 1, 12, spune Petru.

12.3. Însă Fiul este încă și mai pur decât această lumină, fiind „Lumină neapropiată” 1 Timotei 6, 16 și „Putere a lui Dumnezeu” 1 Corinteni 1, 18, iar, potrivit apostolului, El „ne-a răscumpărat cu cinstit, neprihănit și nevinovat sângele Său” 1 Petru 1, 18-19, ale Căruia „veșminte precum lumina au strălucit, iar fața Lui ca soarele” Matei 17, 2, pe care nu-l poți privi cu ușurință în față.